

Edukacja dla zrównoważonego rozwoju poprzez Foresight

Kategoria pojęcia foresight jest niezwykle trudna do jednoznacznie zdefiniowania. Geneza pojęcia wywodzi się z badań nad przyszłością prowadzonych w latach 60. i 70. ubiegłego stulecia. Wtedy też zauważono, że długofalowe prognozy rozwoju technologii¹⁾ są stosunkowo mało precyzyjne, a tym samym niewiarygodne i mało przydatne. Problem dotyczy prognozowania zmian zachodzących w wymiarze społecznym, które ze względu na wewnętrzną dynamikę ulegają zniekształceniu nawet w trakcie badania²⁾. W związku z powyższym podjęto starania aby zidentyfikowani interesariusze badania³⁾ celowo byli włączeni w proces opracowania takiej prognozy. Odbiegając od obiektywnego i bezstronnego opisywania przyszłości utworzono subiektywny proces analityczny pozwalający na internalizację wypracowanych wniosków. :

Wraz ze wzrostem częstotliwości wykorzystywania zauważono szerokie spektrum możliwości kryjących się za tego typu podejściem, co spowodowało stopniową popularyzację i umożliwiło rozszerzenie zakresu podejmowanej tematyki badawczej. Szczególną rolę foresight znajduje na poziomie regionalnym. Ze względu na fakt, że region stanowi stosunkowo jednorodny obszar⁴⁾ modelowanie zmian w nim zachodzących daje wymierne i pożądane efekty. Rozpatrując foresight regionalny należy zastanowić się nad realnym znaczeniem tego typu badań na rzecz rozwoju.

W trakcie opracowania regionalnych strategii rozwoju kluczowym elementem, często marginalizowanym, jest proces tworzenia misji, a przede wszystkim wizji rozwoju regionu. Prace w ramach foresightu integrując badanie przyszłości z planowaniem strategicznym pozwalają na utworzenie sieci interesariuszy, którym zależy na długofalowym spełnieniu zidentyfikowanej wizji⁵⁾. Jednym z podstawowych elementów każdego badania foresightowego jest analiza strategiczna STEEP⁶⁾ pozwalająca na identyfikację kluczowych czynników warunkujących aspekty: społeczny, technologiczny, ekonomiczny, ekologiczny oraz polityczny. Uwzględnienie wskazanych wymiarów pozwala na prawidłowe opracowanie analizy wyników przy zachowaniu zrównoważenia ładów rozwoju.

Operacjonalizację powyższych założeń zrealizowano w projekcie badawczym pt.: „Województwo opolskie regionem zrównoważonego rozwoju – foresight regionalny do 2020r.” w którego ramach zidentyfikowano 6 kluczowych obszarów⁷⁾:

- infrastruktura – sektor transportowy,
- rolnictwo, agroturystyka i leśnictwo,
- materiały budowlane i budownictwo,
- zasoby naturalne i nowe materiały – przemysł chemiczny,
- zrównoważona energetyka,
- zasoby naturalne i nowe materiały – przemysł spożywczy.

Każdy obszar stanowi specjalizację sektorową, dzięki której w wysokim stopniu prawdopodobieństwa Opolszczyzna może osiągnąć pożądany stopień rozwoju. Identyfikacja specjalizacji sektorowej pozwala na osiągnięcie w tym obszarze przewagi konkurencyjnej. Efektem wprowadzenia działań intensyfikujących prace w danym obszarze jest często destabilizacja badanego układu powodowana powstałą nierównowagą np. w wyniku bardzo dynamicznego wzrostu gospodarczego. Powstała nierównowaga ma szansę na zrównoważenie tylko za sprawą wartości ukształtowanych w procesie identyfikacji długofalowej wizji rozwoju regionu. Kluczowe w tym zakresie staje się prawidłowe jej ukształtowanie aby stała się nośnikiem wartości w regionie.

¹⁾ Technologia była pierwszym przedmiotem badań foresightowych. W głównej mierze koncentrowała się na identyfikacji takich technologii, które pozwolą na osiągnięcie przewagi konkurencyjnej w przyszłości.

²⁾ Wyniki badań wpływają bardzo często na modyfikacje zachowań, przez co kierunek analizowanych zjawisk zmienia się dezaktualizując prognozę – por. M. Cieślak, *Prognozowanie gospodarcze, metody i zastosowanie*, PWN, s. 19, Warszawa 1997

³⁾ *Stakeholders* – Określona grupa albo indywidualny uczestnik, który może oddziaływać bądź oddziałuje na osiągnięcie celów (organizacji, badania) – por. A. L. Friedman, S. Miles, *Stakeholders: Theory and Practice*, Oxford University Press, 2006

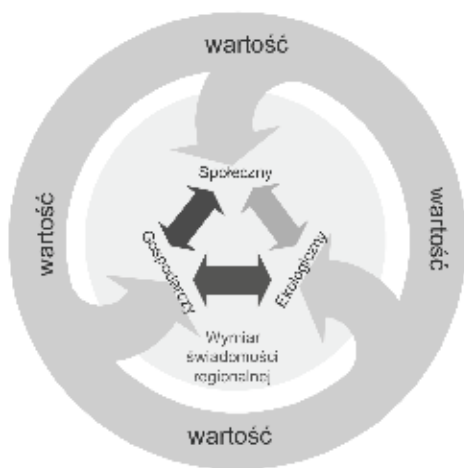
⁴⁾ Odróżniającymi się od terenów przyległych określonymi cechami krajobrazowymi, etnograficznymi lub gospodarczymi – *Wielki Słownik Wyrazów Obcych*, PWN, s. 1071, 2008

⁵⁾ I. Miles, M. Keenan, J. Kaivo-Oja, *Handbook of knowledge society foresight*, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, PREST & FFRC 2002 s. 35

⁶⁾ Akronim słów z języka angielskiego Social, Technological, Economic, Environmental, Political

⁷⁾ por. *Województwo opolskie regionem zrównoważonego rozwoju- foresight regionalny do 2020 r. Metody badawcze i najlepsze praktyki*, pod red. K. Malika, Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2008

⁸⁾ Wartość ujęta jest tu w wymiarze filozoficznym i oznacza *cechę tego, co jest dobre pod jakimś względem, może być przypisywana rzeczom np. ze względu na ich użyteczność lub możliwość wywołania pozytywnych uczuć*, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, wersja 1.0, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004

Identyfikując zrównoważenie łańdżów rozwoju jako poziom pożądaną regionalną świadomości należy rozważyć występowanie procesu cyrkulacji i rozwoju wartości⁸⁾ w wymiarze społecznym, gospodarczym i ekologicznym (rys. 1). Wartość jest tu podstawowym elementem nośnym prowadzonej edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju. Określając kluczowe czynniki oddziaływania jest możliwe kształtowanie świadomości regionalnej na pożądanym poziomie (poziomie zrównoważenia). Foresight regionalny tworzy więc kulturę myślenia społeczeństwa o przyszłości i pozwala na wzajemne przenikanie łańdżów zrównoważenia za pomocą wizji rozwojowej.

Rys. 1. Cyrkulacja i rozwój wartości w społeczeństwie jako efekt foresightu regionalnego

Źródło: Opracowanie własne

Dr inż. AGNIESZKA BECLA
Prof. STANISŁAW CZAJA
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Czynniki warunkujące skuteczność edukacji ekologicznej na studiach zawodowych i magisterskich

Zagadnienia świadomości i wrażliwości ekologicznej oraz leżąca u jej podstaw wiedza w tym zakresie należą do poważniejszych wyzwań teoretyczno-poznawczych i wdrożeniowych współczesności. W dużym stopniu wiąże się to z procesami powstawania społeczeństwa informacyjnego i towarzyszącej mu gospodarki opartej na wiedzy, a także z rosnącymi nadal negatywnymi skutkami antropopresji na środowisko przyrodnicze. Powszechnie przywoływanymi wyrazami rosnącego znaczenia problemów ekologicznych we współczesnym świecie są między innymi: (1) wzrost liczby informacji ekologicznych w przestrzeni informacyjnej, (2) liczniejsze regulacje i wdrożenia środowiskowe czy (3) upowszechnianie się edukacji ekologicznej.

Autorzy, posiadający bardzo szerokie doświadczenia w zakresie edukacji ekologicznej, koncentrują swoją uwagę na czynnikach, które warunkują skuteczność takiej edukacji, zarówno w postaci czynników stymulujących, jak i ograniczających (tworzących bariery). Edukacja ekologiczna, oparta na dorobku współczesnej nauki, spotyka się z wieloma wyzwaniami, które wiążą się z:

- nadal niedostateczną wiedzą w zakresie związków pomiędzy różnymi formami aktywności człowieka a środowiskiem przyrodniczym,

- nadmiarem informacji w przestrzeni informacyjnej, w której porusza się współczesny człowiek, co generuje zasadnicze wyzwanie umiejętności filtrowania informacji,
- coraz wyraźniejszymi problemami komunikowania się i wpływu przekazywanych informacji na postawy, zachowania i uznawane systemy wartości,
- nowymi technikami i metodami nauczania (edukacji) i ich skutecznością oddziaływania na słuchaczy.

Autorzy analizują te i inne czynniki wpływające na skuteczność edukacji ekologicznej realizowanej na studiach zawodowych i magisterskich. Identyfikują ich znaczenie oraz wpływ, jaki wywierają na skuteczność samej edukacji ekologicznej. Charakterystyka skuteczności edukacji ekologicznej jest punktem wyjścia i głównym odniesieniem opracowania, w którym wykorzystano badania realizowane przez autorów od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, aż po rok akademicki 2008–2009.